

Етнолошка библиотека

Књига 62

*Уредник*  
Мирослав Нишкановић

*Рецензенти*  
Проф. др Саша Недељковић  
Др Љиљана Гавриловић, виши научни сарадник

*Рецензентска комисија Филозофског факултета  
Универзитета у Београду*

Проф. др Иван Ковачевић, Одељење за етнологију и  
антропологију Филозофског факултета у Београду  
Проф. др Весна Вучинић, Одељење за етнологију и  
антропологију Филозофског факултета у Београду  
Др Младена Прелић, виши научни сарадник

*Уређивачки одбор*

Проф. др Мирјана Прошић-Дворнић (Northwood University  
Midland, SAD), проф. др Иван Ковачевић (Филозофски фа-  
култет Универзитета у Београду), проф. др Душан Дрљача,  
Београд, проф. др Младен Шукало (Филолошки факултет  
Универзитета у Бањалуци, РС, БиХ), проф. др Бојан Жикић  
(Филозофски факултет Универзитета у Београду), др Петко  
Христов (Етнографски институт с Музеј, БАН, Софија, Бу-  
гарска), др Младена Прелић (Етнографски институт САНУ,  
Београд), др Мирослава Лукић-Крстановић (Етнографски ин-  
ститут САНУ, Београд), проф. др Димитрије О. Големовић  
(Факултет музичке уметности, Београд), др Срђан Катић  
(Историјски институт, Београд), др Драгана Антонијевић  
(Филозофски факултет Универзитета у Београду).

Штампање публикације финансирано је из средстава  
Министарства културе, информисања и информационог друштва  
Републике Србије

# КУЛТУРНИ ИДЕНТИТЕТИ КАО НЕМАТЕРИЈАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ

---

*Зборник радова са научног скупа*  
КУЛТУРНИ ИДЕНТИТЕТИ У XXI ВЕКУ

Уредио  
Бојан Жикић



Београд  
2011

*Научни скуп:*

**КУЛТУРНИ ИДЕНТИТЕТИ У ХХІ ВЕКУ**

*Програмски одбор:*

Проф. др Владимир Рибић, Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду  
(председник)

Проф. др Бојан Жикић, Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду

Проф. др Драгана Антонијевић, Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду

Проф. др Милош Миленковић, Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду

Др Младена Прелић, виши научни сарадник  
Етнографског института САНУ

*Организациони одбор:*

Проф. др Данијел Синани, Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду

Марија Ристивојевић, МА, истраживач-сарадник  
Института за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду

Марија Крстић, МА, истраживач-сарадник Института за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду

Овај Зборник радова представља крајњи резултат научног скупа "Културни идентитети у ХХИ веку", који је одржан 15.12.2011. године на Филозофском факултету Универзитета у Београду, у оквиру пројеката које је финансирао Министарство културе, информисања и информационог друштва Републике Србије: *"Ни тамо, ни овде" – Културно наслеђе и идентитет гастарбајтерске популације, Урбано културно наслеђе и религиозност у савременом контексту и окружењу, Културни идентитети као нематеријално културно наслеђе.*

Скуп је организован од стране Одељења за етнологију и антропологију и Института за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду, чији чланови су ангажовани као истраживачи на датим пројектима, а који су узели учешће у раду тог скупа. С обзиром на то да су пројекти замишљени као трогодишњи, односно да се реализују по фазама, идеја организатора скупа била је да њиме представи резултате рада у првој фази. У том смислу, нагласак је стављен

на проблематику културног идентитета уопште, тачније на његово одређење у смислу нематеријалне културне баштине у нашој средини, одакле је проф. др Бојан Жикић, руководилац пројекта *Културни идентитети као нематеријално културно наслеђе*, позван да одржи пленарно предавање у којем би представио оквире дефинисања културних идентитета као заједничког истраживачког именитеља проблематике којој је посвећен скуп, те форматирао дискусију у оквиру скупа.

На скупу је одржано једно пленарно предавање и поднето девет научних саопштења.

Проф. др Владимир Рибич,  
председник Програмског одбора

**Бојан Жикић**

*Одељење за етнологију и антропологију*

*Филозофски факултет Универзитет у Београду*

*bzikic@f.bg.ac.rs*

## **Културни идентитети као нематеријално културно наслеђе\***

*Увод у истраживање и  
прелиминарни резултати*

**Апстракт:** У тексту се представља истраживање спроведено у оквиру прве године одговарајућег пројекта, финансираног од стране Министарства културе Републике Србије, дају се концептуалне, теоријске и методолошке основе предмета истраживања, одређују се кључни аспекти проучавања и дају информације о прелиминарним резултатима, на општем нивоу. Врши се одређење културног идентитета као нематеријалног културног наслеђа, износе предности таквог приступа, како за заједнице које конструишу културне идентитете, тако и за посленике у области културе у Србији.

---

\* Рад представља резултат истраживања у оквиру пројекта "Културни идентитети као нематеријално културно наслеђе" који финансира Министарство културе, информисања и информационог друштва Републике Србије, као и рада на пројекту бр. 177018 које финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

**Кључне речи:** културни идентитет, нематеријално културно наслеђе, конструкција идентитета, мапирање и категорије идентитета, културна комуникација, Србија.

Проучавање културног идентитета представља један од основних истраживачких задатака етнологије и антропологије. Та дисциплина, формирана на основу покушаја давања одговора на питања човекове друштвене и културне организације, реализованих путем локалних, народних или националних култура, посвећена је, у основи, специфично људском начину организовања света, а што се односи како на његову интеракцију са физичким окружењем, тако и на изградњу метафизичког света. У том светлу, културу сагледавамо као скуп концептуалних и стварних поступака и производа, којима људске заједнице регулишу људске биофизичке датости у складу са сопственим претпоставкама и идејама о себи, другим људима, живим бићима, имагинаријумом и светом уопште; организују сопствено материјално окружење неопходно за одвијање свакодневног живота; изграђују идејне претпоставке о устројству човека, заједнице, света, универзума – а некада их и проверавају; уређују односе међу својим припадницима, али и изграђују сопствену оријентацију у односу на друге такве заједнице; теже нормативном контролисању начина сопственог постојања и његовом перпетуирању.

Култура не представља, дакле, само оно што људи раде, већ и начине на који мисле о томе шта раде. Када идентификују себе као припаднике ове или оне гру-



пе – засноване на етницитету, религији, узрасту, доби, полу или роду, професији, интересовањима итд. – људи сведоче, заправо, о промишљању света у којем живе и њиховог места у њему. Леви-Стросов став о томе, да представе из физичког окружења бивају биране за тотемске симболе не због тога што су добре за јело, наводно, већ зато што су добре за мишљење (Levi-Stros 1978) илуструје место самог концепта културног идентитета у начину организовања људских заједница, али и значај који се придаје процесу идентификације, односно идентитетске конструкције: идентитет представља симболички исказ о томе ко смо, односно шта смо, због чега смо то што кажемо да јесмо и у односу на шта или на кога се одређујемо тако.

Као такав, идентитет не представља само производ културе, односно људске заједнице у којој настаје, већ и њено својство. Свака људска заједница инсистира на одређеним видовима културне идентификације својих чланова, а самим тим потенцира чињеницу да је идентитет њено, тј. културно добро. Онда, када људи говоре о себи као о припадницима неког народа, религије, занимања или навијачке групе, чине то полазећи од оних конотација које има сваки од тих појмова у заједници у којој живе. Другим речима, онда када врше сопствену идентификацију – тј. онда када конструишу сопствени идентитет – људи се ослањају на већ установљена, обликована и прихваћена значења културних симбола, којима се служе у сопственом и међусобном означавању.

Етноними, називи верских заједница, занимања или поткултурне групе итд, служе међусобној идентификацији припадника једне или више људских заједница и деле особину да им је значење културно конвенционално. То значи да га разумеју и употребљавају на исти начин, мање-више, сви чланови заједнице која се идентификује, тј. конструише културни идентитет, као и оних заједница у односу на коју се врши та идентификација: као што је то приметио Лич, исказ о томе да се међу аустралијским домороцима припадници тотемског клана волабија разликују од припадника тотемског клана кенгура има исту културну комуникативну вредност као и исказ да се Парижани разликују од људи из Лиона (Leach 1972, 192). Сагледан из те перспективе, културни идентитет може се сматрати културним наслеђем исто онолико колико и симболи, чијом употребом је конструисан – попут тотемских ознака и ритуала припадајућих тотемском клану, односно споменика материјалне културе у датим француским градовима, те њихових гастрономских специјалитета или спортских друштава.

Културно наслеђе не обухвата само материјалне предмете; састоји се и из друштвеног и културног *односа* који нека људска заједница има према тим предметима, значаја који им придаје и месту у њеном вредносном систему, односно у доживљају себе као заједнице. Усмена књижевност, обичаји или културно уобличена свест о себи, као о припаднику заједнице, њен су део, такође. У том смислу, културни идентитет

представља део нематеријалног културног наслеђа оне заједнице у којој се конструише, што се може илустровати и примером *аргументације* једног италијанског министра пољопривреде који је тврдио, залажући се за проглашење пице за светско културно добро, да се не ради само о јелу, о нечему материјалном, већ о отелотворењу одређене врсте *креативног генија* културе у којој је настала пица (упор. Murphy 2001).

Та тврдња наглашава јасно о чему се ради у процесу културне идентификације, односно конструкције културних идентитета – о симболичком коришћењу материјалних и нематеријалних ресурса, а који се сматрају културним својством оне заједнице у којој се врши дати процес, те о постојању културне свести о томе да оно што нас чини припадницима неке заједнице јесте у суштини одређени нематеријални квалитет. На тај начин виђен, културни идентитет може да се окарактерише и као културни когнитивни артефакт, као део когнитивног организовања материјалних феномена, односно као једно од битних менталних оруђа које чланови заједнице користе у оријентацији, трансакцији, дискутовању, дефинисању, категорисању и интерпретирању актуелног социокултурног понашања у њиховој заједници (в. Жикић 2008).

Само одређење нематеријалне културне баштине, онако како је постулирано од стране УНЕСКО-а, доводи је у непосредну везу са културним идентитетом, пошто наглашава знања, вештине и креативност "који живим заједницама пружају осећање континуитета и

важни су за културни идентитет" (Пина 2006, 17). Оно што је заједничко за оба теоријска концепта – мислим на когнитивни артефакт и нематеријалну баштину – јесте утемељеност на људској мисаоној активности, отелотвореној у особитом производу одређене културе (Жикић 2006), било да се ради о ритуалу, или о културној свести која обликује неки начин изражавања припадности датом друштву, односно култури уопштено, или неком њеном делу. УНЕСКО-во одређење нематеријалне културне баштине не говори о томе шта је културни идентитет конкретно, нити да је он део културне баштине сам по себи, али склон сам да га посматрам на тај начин из три разлога.

Прво, идентитет јесте концепт, а концепти су нематеријални; затим, концепти представљају културне когнитивне артефакте, односно својства културе у којој се обликују; напokon, идентитет представља метонимијско означавање других културних садржаја, тј. отелотворује представе које се сматрају битним за изражавање културног себе у некој заједници – по принципу да део представља целину. Културни идентитет представља културну свест о себи, тј. о припадности некој људској групи, формираној на основу било чега, практично – од националног и верског опредељења до музике у којој се ужива – и увек изражава неку актуелну културну мисао о садржају културе која га је изнедрила, као и идеју људског позиционирања унутар те културе и евентуално у односу на друге културе. Одатле, културни идентитет треба сматрати нематери-

јалним културним наслеђем и истовремено културним знаком који означава то наслеђе.

Оно што нематеријалну културну баштину помера, иначе, из домена проучавања историјских наука и теорија уметности ка више антрополошки или социолошки оријентисаним истраживањима, јесте приступ који се не бави културним феноменима самим по себи, већ њиховим творцима, преносиоцима, корисницима (упор. Kirshenblatt-Gimblett 2004). То значи да, ако схватимо нематеријалну баштину као живу културну баштину, као део животне – а самим тим и културне – свакодневице људи који су у питању, на основу УНЕСКО-вог одређења, на пример, културне идентитете можемо посматрати као врсту "животне праксе" у одређеној заједници, пошто они представљају начин на који мислимо о стварима битним за себе, своје (често – само непосредно, али и шире) социокултурно окружење, људе са којима смо повезани на основу нечега, па самим тим и начин на који живимо, односно на који смо организовани као културна бића.

У том смислу, културни идентитети се појављују као скуп културно одређених, уобличених и посредованих знања, односно као својеврсна културна технологија која се користи за ментално позиционирање и навигацију у свету који је културно сагледан и организован као састављен од различитих људских група, при чему појединци могу бити чланови више њих истовремено, али којима не придају подједнак значај у изражавању културног сопства, или барем не чине то

у сваком тренутку. Свако од нас идентификује се или бива идентификован према различитим параметрима – на основу доби, пола, родности, занимања, онога што га интересује у животу итд. – али свако од нас то и бира, како се представља у одређеној друштвеној или културној ситуацији, или уопште.

Неки људи сматрају да етницитет или верска припадност представљају темеље њиховог идентитета, те се у складу с тим и представљају као припадници неког народа или вероисповести, желећи да буду доживљени на такав начин, а теже и посматрању других људи у том светлу. Неки други људи чине то на основу сексуалних пракси којима се одају, док нека трећа група инсистира на повезивању припадности навијачкој групи одређеног спортског клуба и рецимо националности. Неки људи свесни су тога да принцип њихове идентификације не морају да деле други људи, па тврде да је њима битна њихова вероисповест, али да схватају да је другим људима битније нешто друго, била то професионална оријентација, или врста музике коју воле да слушају; неки људи, пак, сматрају да постоје универзални, хијерархијски оријентисани принципи идентификације који особу увек одређују првенствено као припадника етничке групе, или биолошког пола, или узраста итд.

С друге стране, оно што важи за родне идентитете, на пример, да су у суштини нестабилне категорије (в. Butler 1993, 76, 126), може се протегнути на културне идентитете уопште: нема тог културног идентитета

који не може бити промењен током живота, односно за који не постоје примери да су били мењани, при чему то не важи само за оне идентитете који представљају јаснија сведочанства о томе да је идентитет конструкција у концептуалном смислу, већ и за оне који се доживљавају као природне, односно биолошке датости. Као што се мењају преференце у погледу музичких или књижевних жанрова, те спортских клубова, мењају се и пол, родна оријентација, припадност вери или нацији, па чак и локалност – некада смо били становници једног места или краја града и делили неке особите културне карактеристике с осталим његовим становницима, а после смо се културно инвестирани у такве вредности или карактеристике који одговарају месту или делу града у којем тренутно живимо.

Напокон, онда када су у питању елементи на основу којих се конструишу културни идентитети, а узимајући у обзир то да они увек изражавају одређене културне вредности, нека добро организована елита, која делује као интересна група, увек може да прогласи сопствене представе за универзалне вредности, као што се то дешава са концептима друштвене и културне моралности (упор. Неуман 2000), те самим тим да покуша да постулира изградњу неких културних идентитета у својој заједници науштрб неких других. То све сугерише да проучавању културних идентитета треба приступати са становишта да они јесу вид културног наслеђа заједнице у којој настају, пошто таква истраживачка оријентација омогућава да не буду зане-

марени ни различити идентитети сами по себи, ни разноврсне културне вредности и садржаји на којима се изграђују, или на којима инсистирају, као ни суштинска променљивост идентитетске аскрипције и дескрипције.

Истраживачка идеја пројекта "Културни идентитети као нематеријално културно наслеђе" јесте, стога, својеврсна "демократизација" културних идентитета, односно покушај досезања што шире категоријалне основе конструкције културних идентитета у савременој Србији. Из истраживачке идеје произлази презентерска идеја, а она иде за тим да идентификација, дефинисање, мапирање, представљање и промоција културних идентитета треба да буду учињене са становишта да идентитети јесу део нематеријалног културног наслеђа. Иако то може да изгледа као некакво степеновање истраживачког процеса када се тако изрази, у стварности се ради о јединственом истраживачком поступку који, кроз посматрање испољавања културних идентитета у нашем савременом друштву, разговоре са онима који су укључени у то, бављење средствима која се употребљавају у сврху културне идентификације, као и анализирање наративног, дискурзивног и симболичког нивоа конструкције културних идентитета, омогућава симултану реализацију презентерске идеје која је у суштини мултидимензионална.

Када културним идентитетима не приступимо ни као вечним датостима, трајно фиксираним у вредностима, симболима и културним праксама, ни као не-



прекидно променљивим, истраживачки "неухватљивим" и музеолошки "неприказивим" индивидуалним хибридима, већ као релативно трајним, споро променљивим, истраживању подложним феноменима које је могуће јасно идентификовати, мапирати, документовати и презентовати, појављује се могућност да дугогодишња истраживања идентитета у наукама о култури резултују друштвено корисним препознавањем и признавањем културно-идентитетске разноврсности српског друштва. Културни идентитети, који су инструментализовани у политичке сврхе у нашем друштву, овим истраживањем били би представљени политички неутрално, мапирани у својим симболичким и практичким манифестацијама.

Имајући у виду све то, истраживачки тим има за циљ да примени знања и методологију етнологије и антропологије с намером да научна истраживања културних идентитета, која су дистанцирана од јавности и уплетена у техничку научну терминологију преведе у јавни дискурс. Као основни инструмент за остварење тог циља, требало би да послужи својеврсно мапирање културних идентитета, а чији исход би требало да буде могуће употребити како у образовне сврхе, тако и за даља истраживања. Прва асоцијација на термин "мапирање" могла би да има географске или уопште просторне конотације, али то није случај у овом истраживању, барем не првенствено.

Иако ће мапирање културних идентитета укључити и оне који су засновани на просторним референцама

(а које не морају бити географске, нужно, могу се односити и на простор унутар неке географске одреднице, града понајпре), његов смисао је указивање на *категорије* културних идентитета које су присутне у савременој Србији. Феномени и процеси на које се реферира као на културно наслеђе доводе се у везу, обично, са подразумеваним, фолклорно или медијски аскрибованим идентитетским маркерима, а који су по правилу етнички, религијски или регионално/локално атрибуирани, на шта не би требало гледати као на добар пут за деполитизацију менаџмента културног наслеђа и испуњавање међународних обавеза и препорука у овом домену.

Два су основна разлога томе. На првом месту, а као што је указано раније, без обзира на тенденцију посматрања једне врсте културног идентитета као хијерархијски надређене другој таквој врсти, у смислу његовог већег општедруштвеног значаја, нису увек они културни идентитети који се сматрају друштвено битнијим на општем нивоу прихваћени тако од свих чланова друштва, а поготово не, уколико се ради о покушају остваривања подухвата предузетих на основу идентитетског организовања од стране одређене групе људи. Пример тога може бити однос између националног и локалних идентитета: без обзира на националност, онда када се ради о реализацији пројеката у некој локалној заједници – на пример, производних, туристичких итд. – друштвени интерес који се постулира од стране те заједнице заснован је на културној

идентификацији њених припадника на основу локалности, а не националности, па се и у преговорима са централним друштвеним управљачким институцијама инсистира на задовољавању интереса локалности, чак и њиховим стављањем испред претпостављених интереса општијег идентификационог нивоа, националног.

Поред тога, сваки процес културне идентификације инсистира на постојању неког унутрашњег квалитета из којег црпи елементе за конструкцију идентитета, а који се доживљава и представља различито од културних идентитета који су перципирани као да су му слични. Ово је видљиво онда када се идентитетске заједнице, конструисане на основу локалности, надмећу међусобно за ресурсе који потичу од стране неког општијег друштвеног нивоа, а намењени су њиховој идентитетској категорији, као што то може бити случај са државним подстицањем туристичког развоја у локалним заједницама. Неке од тих заједница употребиће као симболички ресурс материјалну, а неке нематеријалну културну баштину, неке ће користити природне лепоте у те сврхе, а неке инфраструктурни комуникациони положај. У сваком од таквих случајева на делу ће бити преференце у погледу организовања и функционисања локалне културе, које су присутне у ставовима припадника одређене заједнице према низу појава и процеса, а који утичу мање-више непосредно на њихове животе (упор. Баћевић 2006), те на основу којих формирају представу о томе шта их чини заједницом на симболичком плану, тј. како желе да у том смислу буду представљени.

Напокон, категорије културних идентитета нису ограничене само на етнички, верски или локални идентитет, нити су и сами идентитети који спадају у те категорије увек једнозначни у погледу тога на основу којих елемената су конструисани. Некада верска идентификација представља елемент етничке идентификације, а некада је обрнуто, као што то представљају случајеви буњевачког или бошњачког националног идентитета, а свакако је илустративан пример српског националног идентитета у чијем исказивању и доживљавању нису раздвојене, често, верска и етничка компонента (в. нпр Жикић 2002, 67-71). С друге стране, локални идентитети могу да укључују и верску и националну компоненту, могу да буду изграђивани на основу посебне привредне делатности која се одвија у датој средини, попут туризма, производње млечних производа, паприка итд, а могу да буду конструисани на сасвим специфичној представи о себи (тј. о карактеристикама људи из тог краја), која наглашава неки у суштини нематеријални квалитет, попут духовитости (Чивијаши, Ере и томе слично).

У основи, може се рећи да је идентитет односна категорија која се формира кроз спознају *другог* (Прелић 2004, 157), али служи томе да опише себе. Културна идентификација увек је поредбена, на одређени начин, пошто манифестација културног сопства није симболично изражавање искључиво онога *што смо ми*, већ и референца на оно што сматрамо да *нису други*. Чивијаши и Ере духовити су не само зато што јесу такви,

тј. што себе доживљавају таквима, већ због тога што друге перципирају тако да нису духовити, тачније – духовити су у односу на те друге, зато што ти други *нису попут њих*, односно други нису попут њих зато што нису духовити. Хевиметалци нису исто што и панкери не само због тога што први слушају једну врсту музике, а други другу, већ и зато што први не слушају ону врсту музике коју слушају други и обрнуто.

Суштина препознавања културних идентитета као релационих феномена јесте то да је идентификација процес у којем се врши обележавање себе у односу на друге (мислим на људске групе), а да то важи за појединачне културне идентитете у оквиру поменутих категорија културних идентитета, а не за категорије идентитета једне у односу на друге. Символичко надметање не врши се између разнородних група, односно појава, већ између оних које су више налик једна другој по принципу по коме врше идентификацију: један етнички идентитет одређује се у односу на други, верски у односу на верски, а музички у односу на музички – а не музички у односу на верски, на пример – при чему могу бити употребљавани практично исти елементи, али ће значење коначног производа такве културне комуникације зависити од контекста. У крајњем случају зависиће од тога у оквиру које категорије културних идентитета се врши процес културне идентификације, с обзиром на то да знаци и симболи немају културна значења сами по себи, већ их добијају у односу на друге такве знакове и симболе.

Због тога истраживања конципирана у оквиру овог пројекта намеравају да идентификују категорије културних идентитета као елементе мапе културних идентитета у Србији, а да бавећи се појединачним примерима у оквиру тих категорија, на основу детаљно обрађених случајева, узимајући у обзир њихове релационе аспекте, дођу до колико год је то могуће релевантних података о другим сличним начинима културне идентификације у оквиру дате категорије културних идентитета. Представљање себе повезано је са начином на који мислимо о себи у одређеним културним ситуацијама, а тај начин, са своје стране, повезан је са тиме у односу на кога промишљамо себе. При свему томе, мора се имати у виду суштинска флуидност процеса културне концептуализације који дозвољава да у једном тренутку себе промишљамо у етничком, у другом у локалном, а у трећем у навијачком кључу итд, при чему нам нека врста културног консензуса о културним идентитетима сугерише да није у питању никаква недоследност мисли.

Оно на шта циљамо овим истраживањем, заправо, јесу врсте културних идентификација у савременој Србији, пре свега, односно начини културног мишљења који доводе до формирања различитих културних идентитета. Инсистирањем на категоријама културних идентитета усмеравамо се на њихова изворишта, односно желимо да покажемо везу између постојећих категорија културних идентитета и културних идеја и

пракси на којима су засноване и те категорије и појединачни идентитети у оквиру њих.

У првој години реализације пројеката које представљамо овом публикацијом, усредсредили смо се на следеће категорије културних идентитета: на верски, урбани, европски и мањински идентитет, као и на онај који бисмо могли означити као идентитет на основу одређених културних преференци, те на гастарбајтерски идентитет као на последицу постојања дате специфичне социокултурне категорије. Сагледали смо, дакле, религију као извориште културних идентитета, у смислу својеврсног каталогизовања верских идентитета у Србији; затим град на исти начин, у смислу повезивања онога што одређену урбану целину означава у симболичком смислу у односу на друге такве целине и самим тим пружа културни идентификациони материјал њеним становницима; даље, доживљавање Европе и њених нормативних оквира као прилично амбивалентног и самим тим мултифункционалног материјала за културно идентификовање; поред тога употребу трансфера културне симболике и вредности из других средина у овдашњу у сврху употребе културног идентитета за друштвено афирмисање једне мањинске групе, као и начин живота измеђи две социокултурне средине, заправо; напослетку, субјективност доживљавања културних идентитета као идиосинкратичку компоненту у формирању тзв. групног естетског укуса и употребе тога у поступку конструкције идентитета.

И поред тога што је предвиђено да пројекат траје три године, надамо се да ћемо већ овим резултатима успети да се приближимо циљу који смо поставили на почетку истраживања, те да ће и ови прелиминарни резултати моћи да нађу практичну примену од стране оних који се баве креирањем и спровођењем културних политика, као и од стране оних који се баве посредовањем у области културе, подучавају о култури, или се обучавају за нешто од тога. Сматрамо да је приступање културном идентитету као нематеријалном културном наслеђу начин не само бољег разумевања оних културних когнитивних, дискурзивних, практичних, па и нормативних поступака који се испољавају у процесу идентитетске конструкције, већ и начин који омогућава афирмацију културних идентитета на симболичку и практичну корист заједница којима припадају.

### Литература:

- Баћевић, Јана. 2006. Антропологија, туризам и транзиција: концепције о развоју туризма у Књажевцу. *Гласник Етнографског института САНУ* LIV: 377-388.
- Butler, Judith. 1993. *Bodies That Matter*. London: Routledge.
- Heyman McC., Josiah. 2000. Respect for outsiders? Respect for the law? The moral evaluation of high-scale issues by U. S. Immigration officers. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 6 (4): 635-652.



- Kirshenblatt-Gimblett, Barbara. 2004. Intangible Heritage as Metacultural Production. *Museum International* 56 (1-2): 52-65.
- Leach, Edmund. 1972. "Telstar and the Aborigines or *La pensée sauvage*". In *Sociological Theory and Philosophical Analysis*, eds. Dorothy Emmet and Alasdair MacIntyre, 183-203. London: The Macmillan Press.
- Levi-Stros, Klod. 1978. *Divlja misao*. Beograd: Nolit.
- Murphy, Cullen. 2001. "Immaterial Civilization". Innocent Bystander Column. *The Atlantic Monthly*, September: 20-21.
- Пина, Ђовани. 2006. Нематеријална баштина и музеји. Међународни дан музеја "Музеји и нематеријална баштина", Зборник радова *Стручни скуп о нематеријалној баштини "Неговање и заштита нематеријалне баштине у Србији"*, Едиција материјала са стручних скупова Музејског друштва Србије, свеска бр. 2, Београд: 17-18.
- Прелић, Младена М. 2004. *Етнички идентитет: Срби у Будимпешти и околини, докторска дисертација*, Библиотека Одељења за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду.
- Жикић, Бојан. 2002. *Антропологија геста II: савремена култура*. Београд: Српски генеалогски центар, Етнологска библиотека књ.8.
- Жикић, Бојан. 2006. Когнитивна антропологија и нематеријална културна баштина. *Гласник Етнографског музеја* 70: 11-23.
- Жикић, Бојан. 2008. Како сложити бабе, жабе и електричне гитаре: увод у когнитивну антропологију. *Антропологија* 6: 114-136.

## Sadržaj

<b>Бојан Жикић</b>	
Културни идентитети као нематеријално културно наслеђе. <i>Увод у истраживање и прелиминарни резултати</i> .....	7
<b>Dragana Antonijević</b>	
Теоријско-hipotetički оквир за проучавање културног идентитета гастарбајтера .....	27
<b>Danijel Sinani</b>	
Religija, kulturni identiteti i nematerijalna kulturna baština .....	43
<b>Marija Ristivojević</b>	
Grad kao izvorište kulturnih identiteta .....	57
<b>Marko Pišev</b>	
Balkanizam i osmansko kulturno nasleđe u savremenoj Srbiji: između negacije i autoegzotizacije .....	73

**Ana Banić-Grubišić**

- Kulturni identitet kao afirmacija manjinske grupe:  
romski hip-hop ..... 93

**Ivana Gačanović**

- Evropa kao izvoriste kulturnog identiteta i  
vrednosti kao normativnog okvira ..... 111

**Mladen Stajić i Danijel Sinani**

- Alternativna religioznost i kulturni identiteti ..... 129

**Ljubica Milosavljević i Miloš Milenković**

- "Pridodato u prevodu": nematerijalno kulturno  
nasleđe u prevođenju i primeni evropskih politikâ  
doživotnog obrazovanja u Republici Srbiji ..... 147

**Ana Banić Grubišić i Marija Krstić**

- Radionica "Gastarbajteri – šta znamo o njima?"  
Istraživanje stavova/predstava studenata etnologije  
i antropologije o gastarbajterima ..... 179

Izdavači: "Srpski genealoški centar", Radnička 50, Beograd i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, Čika Ljubina 18-20. Za izdavače: Filip Niškanović i Bojan Žikić. Urednik: Miroslav Niškanović. Kompjuterska obrada i štampa: SGC, Beograd. Tiraž: 500 primeraka. Beograd 2011.

CIP – Каталогизација у публикацији  
Народна библиотека Србије, Београд

316.7(497.11)"20"(082)

316.74:2(497.11)"20"(082)

KULTURNI identiteti kao nematerijalno kulturno nasleđe / uredio Bojan Žikić. – Beograd : Srpski genealoški centar, 2011 (Beograd : Srpski genealoški centar). – 200 str. ; 17 cm. – (Etnološka biblioteka / [Srpski genealoški centar] ; knj. 62)

Tiraž 500. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. – Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-83679-79-9

a) Културни идентитет – Србија – 21в – Зборници b) Популарна култура – Антрополошки аспект – Србија – 21в – Зборници c) Верске заједнице – Социолошка истраживања – Србија – 21в – Зборници

COBISS.SR-ID 188553996